

Φάνης Μαλκίδης

Λέκτορας Δημοκρίτειου Πανεπιστήμιου Θράκης

Ο ρόλος της Πόντιας γυναίκας κατά τη διάρκεια της γενοκτονίας.

Η παγκόσμια ημέρα γυναίκας φέτος να αφιερωθεί στην Πόντια, και σε όλες τις Ελληνίδες της Ανατολής

Μέρος της ομιλίας στο 4^ο επιστημονικό συνέδριο «Ο ποντιακός ελληνισμός, Παρελθόν, παρόν και μέλλον», το οποίο διοργάνωσε ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Ποντίων Εκπαιδευτικών (Θεσσαλονίκη, 8, 9 και 10 Δεκεμβρίου 2006).

Το έγκλημα κατά των γυναικών

Ο Ελληνισμός του Πόντου αποτελεί ένα ιδιαίτερης αξίας κομμάτι του εξωελλαδικού Ελληνισμού, το οποίο μετά από μία μακράιωνη παρουσία στην περιοχή, αναγκάστηκε να την εγκαταλείψει με βίαια μέσα. Η αδιαμφισβήτητη συμβολή του Ποντιακού Ελληνισμού στα πολιτισμικά, πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά δεδομένα του χώρου, πολλές φορές ξεπέρασε την τοπική πραγματικότητα και εξαπλώθηκε και αλλού. Η Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας, ο Βησσαρίων, οι Πόντιοι καθηγητές στις παραδουνάβιες χώρες και τη Ρωσία, το Φροντιστήριο Τραπεζούντας, αν αναφέρουμε τη νεώτερη περίοδο, είναι ορισμένα παραδείγματα. Αυτά έγιναν πράξη μέσα σε ένα ιδιαίτερος αρνητικό περιβάλλον, στην παρακμή της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και την εισβολή Αράβων και Οθωμανών στο χώρο με κορύφωση την κατοχή από τους Οθωμανούς. Μία νέα χρονική φάση η οποία ταυτίστηκε και με τον βίαιο εξισλαμισμό- εκτουρκισμό.

Η Ποντιακή αναγέννηση συνέπεσε με τη δημογραφική άνθηση του πληθυσμού και τη γενικότερη αντίληψη για ελευθερία, η οποία δημιουργήθηκε στον ευρωπαϊκό χώρο. Παράλληλα τον 19^ο αιώνα, παρότι οι μεταρρυθμίσεις στο Οθωμανικό κράτος υλοποιήθηκαν εν μέρει, εντούτοις έδωσαν τη δυνατότητα στον Ποντιακό Ελληνισμό να τις εκμεταλλευθεί. Ο 20^{ος} αιώνας ήταν η κορύφωση της Ποντιακής άνοιξης της κοινωνικής, οικονομικής και εκπαιδευτικής ζωής, ωστόσο αρχικώς η εσωτερική (Νεότουρκοι) και δευτερευόντως η εξωτερική κατάσταση (Βαλκανικοί και Παγκόσμιοι πόλεμοι) διαμόρφωσαν νέα δεδομένα. Οι Πόντιοι δεν αντιμετωπιζόταν πλέον θεσμικά μόνο ως πολίτες δεύτερης κατηγορίας, αλλά η παρουσία τους αποτελούσε ένα σημαντικό εμπόδιο στην υλοποίηση των εθνικιστικών σχεδίων των Νεότουρκων και των Κεμαλικών. Οι διωγμοί οι οποίοι ξεκίνησαν λίγο μετά την έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου αυξήθηκαν καθόλη της διάρκειά του, για να συνεχιστούν και να κορυφωθούν μετά το 1919, όταν ο Μουσταφά Κεμάλ αποτέλεσε τη de facto εξουσία στο παραπαίον οθωμανικό κράτος. Οι διωγμοί, οι οποίοι μέσα σε μία χρονική περίοδο οχτώ ετών εξελίχθηκαν σε γενοκτονία, αποτέλεσαν την τραγικότερη σελίδα της κοινωνικής ζωής του Ελληνισμού και στοίχισαν τη ζωή σε 353.000 Έλληνες του Πόντου. Τα εκατοντάδες χιλιάδες θύματα του μαζικού εγκλήματος, μαζί με τα ορφανά που δημιούργησε, αποτέλεσαν τις σημαντικότερες πληγές στην κοινωνική ζωή του Ποντιακού Ελληνισμού. Ωστόσο ιδιαίτερη θέση σ΄ αυτήν την περίοδο κρατά η Πόντια γυναίκα, η οποία αποτέλεσε αφενός συγκεκριμένο στόχο του προμελετημένου εγκλήματος, λόγω του ειδικού της βάρους στην κοινωνία και την οικογένεια, αφετέρου ήταν αποδέκτρια όλων των επιπτώσεων της γενοκτονίας (χρηρεία, προσφυγιά, βιασμός, κ.ά).

Με την στρατολόγηση, την εξορία, τα τάγματα εργασίας, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και άλλες μεθόδους, οι νεοτουρκικές και κεμαλικές ομάδες δολοφονούσαν τους άνδρες. Πίσω στις εστίες έμεναν ως στηρίγματα της οικογενειακής και κοινωνικής ζωής οι γυναίκες, έχοντας να προστατεύσουν παιδιά και ηλικιωμένους και να διατηρήσουν ένα ελάχιστο επίπεδο διαβίωσης-επιβίωσης. Μετά τη δολοφονία των ανδρών, οι γυναίκες απετέλεσαν το κομμάτι εκείνο του πληθυσμού, πάνω στο οποίο κάθε χτύπημα θα επέφερε

σημαντικό πλήγμα συνολικά στην εθνική ομάδα. Η γυναίκα είναι η πηγή της ζωής, κάθε δολοφονία στερούσε από τον Ποντιακό Ελληνισμό τη βιολογική του συνέχεια. Όπου δεν μπορούσε να γίνει αυτό, υπήρχε ο βιασμός και ο καρπός της αγάπης, του έρωτα, των πιο ωραίων ανθρώπινων συναισθημάτων, η μητρότητα και η οικογένεια, μετατρέπονταν σε ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη, σε παντοτινή υπενθύμιση του εγκλήματος. Παράλληλα υπήρχε ο βιασμός των εγκύων και μετέπειτα η δολοφονία μητέρας και εμβρύου, υπήρχε ο εγκλεισμός χιλιάδων γυναικών σε τουρκικά σπίτια. Άλλες γυναίκες αναγκάστηκαν να παραδώσουν στους Πόντιους αντάρτες τα βρέφη τους ώστε το κλάμα τους να μη τους προδώσει στους διώκτες τους.

Παράλληλα υπήρξε μία ομάδα γυναικών η οποία κάτω από ιδιαίτερα πιεστικές συνθήκες, έχασε τη θρησκευτική και εθνική της ταυτότητα και οδηγήθηκε για πάντα στο σκοτάδι της άγνοιας της καταγωγής και της προέλευσης. Ενδεικτικές καταγραφές Ελληνόφωνων, μουσουλμάνων ή /και κρυπτοχριστιανών γυναικών υπάρχουν μέχρι σήμερα.

Ο επίλογος της μαζικής δολοφονίας, εξευτελισμού, εξανδραποδισμού, χειραγώγησης των γυναικών γράφτηκε στην Ελλάδα και σε άλλα μέρη της προσφυγιάς. Η Πόντια ήταν πλέον μία μαύρη, ψυχή, σώματι και εμφανίσει, φιγούρα, η οποία έψαχνε τους αγνοούμενούς της στην Ελλάδα (αναζητήσεις του Ερυθρού Σταυρού), τους εναπομείναντες συγγενείς της στον Πόντο (εξισλαμισμένοι) και θρηνούσε τους νεκρούς της.

Η ανάδειξη της γυναικοκτονίας στον Πόντο

Η μαζική δολοφονία των Ελλήνων του Πόντου αποτελεί αναμφισβήτητα ένα έγκλημα το οποίο διεπράχθη, έγκλημα το οποίο πλέον μετά από μία μεγάλη περίοδο σιωπής γίνεται γνωστό στην Ευρώπη και αλλού. Η ανάδειξη της Γενοκτονίας από τους Νεότουρκους και τους κεμαλικούς δεν είναι ένα θέμα της ιστορίας ή των μουσείων. Είναι ένα ζωντανό ζήτημα με εθνικές και διεθνείς διαστάσεις, το οποίο οι εξελίξεις στην περιοχή του Εύξεινου Πόντου και ολόκληρης της Ευρώπης το καθιστούν επίκαιρο ως θέμα δημοκρατίας, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ελευθερίας, αξιοπρέπειας. Ως αναγνώριση τέλεσης του εγκλήματος για να προχωρήσει η αληθινή φιλία και συνεργασία των λαών, η οποία δεν καταργεί τη μνήμη.

Ειδικότερα, η γυναίκα Ελληνίδα Πόντια, και αυτή της Θράκης, της Ιωνίας, διώχθηκε, βιάστηκε και δολοφονήθηκε από τους Νεότουρκους και τους Κεμαλικούς, ενώ όσες διασώθηκαν παρέμειναν μάρτυρες του διαπραχθέντος εγκλήματος. Η δολοφονία των γυναικών ήταν μέρος του οργανωμένου σχεδίου για τη δολοφονία των Ελλήνων του Πόντου, ωστόσο η γυναίκα αντιμετωπίστηκε πιο σκληρά αφού χωρίς γυναίκα δεν υπάρχει βιολογική συνέχεια μίας εθνικής ομάδας. Έτσι έχει ιδιαίτερη σημασία για την ανάδειξη της γενοκτονίας του Ποντιακού Ελληνισμού η θέση της γυναίκας μέσα σ' αυτήν, αφού καθ' όλη τη διάρκεια τέλεσης του μαζικού εγκλήματος θεωρήθηκε από τους θύτες στρατηγικός στόχος, ο οποίος θα είχε πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα- απώλειες για την εθνική ομάδα. Έτσι η έρευνα από εδώ και πέρα για τη γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου, οφείλει να έχει μία κεντρική συνιστώσα τη δολοφονία των γυναικών για να μπορέσει να διαμορφώσει μία συνολική εικόνα για το έγκλημα.